

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Filipa, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti **J. K.**, zastoupeného JUDr. Petrem Poledníkem, advokátem se sídlem v Brně, Příkop 4, proti usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 245/2017-518 ze dne 11. 9. 2019, za účasti **Krajského soudu v Brně**, jako účastníka řízení, a **J. K.**, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 245/2017-518 ze dne 11. 9. 2019 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 245/2017-518 ze dne 11. 9. 2019 se ruší.

Odůvodnění:

I. Řízení před obecnými soudy

1. Rozsudkem Okresního soudu ve Vyškově (dále jen „nalézací soud“) č. j. 2 T 17/2017-392 ze dne 18. 5. 2017 byl stěžovatel v souvislosti s autonehodou pravomocně uznán vinným ze spáchání přečinu usmrcení z nedbalosti (společného nezletilého syna) a těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (vedlejší účastnice – manželky), v důsledku čehož bylo obviněnému uloženo zaplatit (mj.) vedlejší účastnici 311 971 Kč jako odčinění její nemajetkové újmy.

2. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Brně (dále jen „odvolací soud“) zrušil rozsudek nalézacího soudu ve výroku o náhradě újmy vedlejší účastnici rozsudkem č. j. 5 To 245/2017-414 ze dne 9. 8. 2017 a nově rozhodl tak, že stěžovateli uložil zaplatit vedlejší účastnici 153 670,80 Kč na odčinění nemajetkové újmy a se zbytkem jejího nároku ji odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že z rozsudku nalézacího soudu se podává, že zesnulý nezletilý syn stěžovatele a vedlejší účastnice nebyl v době autonehody připoután, přestože poškozená seděla vedle něj. Z uvedeného odvolací soud dovodil, že poškozená nezajistila jejich zesnulého syna před případnými následky autonehody, pročež určil její míru zavinění na smrti jako třicetiprocentní a přiznanou náhradu újmy přiměřeně snížil.

3. Uvedený rozsudek odvolacího soudu byl v rozsahu výroku týkajícího se náhrady škody vůči vedlejší účastnici k její ústavní stížnosti zrušen nálezem Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3616/17 ze dne 27. 11. 2018 (všechna rozhodnutí jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>). Porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se odvolací soud

podle Ústavního soudu dopustil tím, že jeho rozsudek postrádal srozumitelné a přesvědčivé odůvodnění, sloučil-li nelogicky dvě nesouvisející věci – odčinění nemajetkové újmy vedlejší účastnice (v postavení stěžovatelky) za bolesti vytrpěné v souvislosti s těžkou újmou na zdraví, která jí byla způsobena při autonehodě i následnými operacemi a léčbou podle § 2958 občanského zákoníku vzhledem k bolesti, a odčinění nemajetkové újmy v podobě duševních útrap rodiče spojených s úmrtím dítěte ve smyslu § 2959 občanského zákoníku, kterou by bylo možné snížit v případě spoluzavinění vedlejší účastnice na smrti nezletilého syna, o kterou však v projednávaném případě nešlo. Ústavní soud v uvedené věci přisvědčil také námitce stěžovatelky (nyní vedlejší účastnice), že k příčinám úmrtí nezletilého syna a případnému spoluzavinění na něm nebylo před nalézacím soudem vedeno žádné dokazování. Odvolací soud proto postupoval excesivně, neprovedl-li k otázce spoluzavinění rovněž žádné dokazování, avšak učinil právní závěr o existenci spoluzavinění nynější vedlejší účastnice.

4. Po kasačním zásahu Ústavního soudu rozhodoval odvolací soud o odvolání stěžovatele proti výroku o náhradě škody rozsudku nalézacího soudu podruhé. Napadeným usnesením rozhodl, že vedlejší účastnice se podle § 229 odst. 2 trestního řádu se zbytkem svého nároku odkazuje na řízení ve věcech občanskoprávních. V odůvodnění odvolací soud uvedl, že skutečně pochybil, neboť se zabýval spoluzaviněním vedlejší účastnice na smrti dítěte, nikoli jejím vlastním nárokem, což se snažil v následně proběhnutých veřejných zasedáních napravit. Z provedeného dokazování zjistil, že je sporné, zda sama vedlejší účastnice byla v době nehody připoutána či nikoli, neboť ze znaleckého posudku pojišťovny a z policejního spisu vyplývají protichůdná skutková zjištění. Dospěl proto k závěru, že potřebný rozsah dalšího dokazování přesahuje rámec již skončeného trestního řízení a odkázal vedlejší účastnici se zbytkem jejího nároku na řízení ve věcech občanskoprávních.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel brojí proti napadenému usnesení z důvodu porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Z písemného i ústního odůvodnění usnesení odvolacího soudu, zachyceného v protokolu o konání veřejného zasedání dne 11. 9. 2019, je podle stěžovatele zřejmé, že z důvodu existence sporných skutečností a potřeby dalšího dokazování zamýšlel opětovně zrušit rozsudek nalézacího soudu ve výroku o přiznané náhradě nemajetkové újmy poškozené a následně poškozenou odkázat s jejím nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních. Odvolací soud však namísto toho pouze vedlejší účastnici odkázal na civilní soudnictví, což není podle stěžovatele možné, neboť za dané situace (kdy je v platnosti ponechán rozsudek nalézacího soudu) neexistuje žádný „zbytek nároku poškozené“, o kterém by mohl rozhodovat civilní soud, vyhověl-li nalézací soud uplatněnému nároku vedlejší účastnice v plném rozsahu. Napadené rozhodnutí proto stěžovatel považuje za neúplné – odvolací soud jím měl rozhodnout tak, že „se rozsudek Okresního soudu ve Vyškově č. j. 2 T 17/2017-382 ze dne 18. 5. 2017 zrušuje ve výroku o náhradě škody a poškozená se odkazuje na řízení ve věcech občanskoprávních, a to dle ust. § 265 trestního řádu“. Porušení práva na soudní ochranu i na ochranu vlastnického práva napadeným usnesením stěžovatel dovozuje mimo jiné ze skutečnosti, že vedlejší účastnice již zahájila exekuční řízení k vymožení pohledávky – bolestného přiznaného jí pravomocně rozsudkem nalézacího soudu – ačkoli není zřejmé, zda rozsah jejích zranění nebyl způsoben také jejím spoluzaviněním.

6. S ohledem na posledně uvedené navrhl stěžovatel odklad vykonatelnosti napadeného usnesení, kterému Ústavní soud usnesením sp. zn. IV. ÚS 3754/19 ze dne 10. 12. 2019 vyhověl.

III. Vyjádření k ústavní stížnosti

7. Účastník řízení k výzvě Ústavního soudu, aby podal k projednávané ústavní stížnosti vyjádření, sdělil, že nemá co dodat; rozhodování o uplatněném nároku po pravomocném skončení trestního stíhání považuje odvolací soud jako soud trestní za absurdní. Vyjádření uvedeného obsahu nepovažoval Ústavní soud za nutné zasílat stěžovateli k replice. Vedlejší účastnice řízení na výzvu Ústavního soudu k vyjádření k ústavní stížnosti nereagovala.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, která byla podána včas, osobou oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), a dospěl k závěru, že je přípustná podle § 75 odst. 1 téhož zákona.

V. Posouzení Ústavního soudu

9. Po seznámení se zaslanými podáními a obsahem trestního spisu vedeného u nalézacího soudu pod zn. 2 T 17/2017 dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná; ústní jednání nekonalo, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu) – skutková zjištění i právní argumentace potřebné pro posouzení Ústavního soudu se podávají z příložených podání a rozhodnutí, příp. jsou Ústavnímu soudu známá z vlastní rozhodovací činnosti.

10. Ústavní soud není vrcholem soustavy obecných soudů a zásadně není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti, může tak učinit jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva či svobody, neboť je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ústavnosti. Jak je uvedeno již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3616/17, kterým byl zrušen původní rozsudek odvolacího soudu ve věci, součástí ústavních záruk spravedlivého procesu, vyplývajících zejména z čl. 36 odst. 1 Listiny, je i požadavek náležitého odůvodnění soudních rozhodnutí [nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257), nález sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Smyslem odůvodnění je především seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž soud založil své rozhodnutí. Jeho nezbytný rozsah se odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení, s kterými se soud musí adekvátně vypořádat [např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 360/99 ze dne 25. 10. 1999 (U 68/16 SbNU 363), nález sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Součástí spravedlivého procesu jsou také principy jako předvídatelnost soudního rozhodování, zákaz svévolného rozhodování a ochrana legitimního očekávání účastníků [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2738/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 235/59 SbNU 391), sp. zn. II. ÚS 2570/10 ze dne 28. 5. 2013 (N 95/69 SbNU 457), či sp. zn. III. ÚS 1561/13 ze dne 3. 4. 2014 (N 52/73 SbNU 59)].

11. Uvedené požadavky se uplatní obecně, tedy nejen vůči rozhodnutím ve věci samé, ale též vůči rozhodnutím nemeritorním, jimiž by mohlo být zasaženo do subjektivních práv účastníků řízení (nález sp. zn. III. ÚS 132/20 ze dne 31. 3. 2020). Ačkoli smyslem trestního řízení je primárně postih pachatele trestné činnosti, i adhezní výrok je, jak je patrné z podání stěžovatele,

způsobilý zasáhnout subjektivní práva účastníků řízení; požadavek náležitého odůvodnění proto platí bez pochyby i pro rozhodnutí o uplatněném adhezním nároku.

12. V souzené věci je Ústavní soud nucen opětovně konstatovat vnitřní rozpornost napadeného usnesení a přisvědčit stěžovateli, že výrok usnesení odvolacího soudu je neúplný a nekoresponduje (zřejmě) zamýšlenému důsledku – a to odkázání vedlejší účastnice s jejím nárokem na náhradu nemateriální újmy mimo trestní větev soudnictví.

13. Shora uvedeným rozsudkem nalézacího soudu bylo stěžovateli uloženo nahradit vedlejší účastnici na nemajetkové újmě 311 971 Kč. Navazujícím rozsudkem odvolacího soudu byla povinnost stěžovatele snížena na 153 670,80 Kč (kterou stěžovatel vedlejší účastnici uhradil), načež uvedený výrok rozsudku odvolacího soudu zrušil Ústavní soud náležením sp. zn. IV. ÚS 3616/17. Odvolací soud tak ve znovuotevřeném odvolacím řízení rozhodoval o odvolání stěžovatele proti výroku rozsudku nalézacího soudu, kterým mu byla uložena povinnost zaplatit vedlejší účastnici 311 971 Kč. Výsledkem „druhého“ odvolacího řízení je napadené usnesení, kterým odvolací soud odkazuje vedlejší účastnici „se zbytkem jejího nároku“ do civilní větve soudnictví; nikterak se však nevypořádává s nyní nezrušeným výrokem rozsudku nalézacího soudu, přisuzujícím vedlejší účastnici částku 311 971 Kč, kterým byl vedlejší účastnicí uplatněný adhezní nárok beze zbytku uspokojen. Postupem odvolacího soudu, který vyústil ve vydání napadeného usnesení, tak zůstal v platnosti exekuční titul, jehož správnost jím byla zároveň zpochybněna (viz odůvodnění napadeného usnesení a jeho odkaz na řízení ve věcech občanskoprávních pro odstranění rozporů ve skutkových zjištěních).

14. Dospěl-li odvolací soud k závěru, že posouzení otázky spoluzavinění vedlejší účastnice na jí způsobené újmě na zdraví vyžaduje dokazování v rozsahu přesahujícím rámec trestního řízení (viz i ústní odůvodnění napadeného usnesení, zachycené v protokolu o veřejném zasedání ze dne 11. 9. 2019, č. j. 5 To 245/2017-515), pak je v souladu s § 265 trestního řádu správným postupem odkázat vedlejší účastnici na civilní soudnictví. Nelze tak ovšem učinit, aniž by byl zrušen výrok trestního nalézacího soudu, který v odvolacím řízení přezkoumává a neshledává správným, neboť takovým postupem dostává stěžovatele jako povinného do bezvýchodné situace.

15. Z již nařízené exekuce k vymožení pohledávky vedlejší účastnice proti stěžovateli, spočívající v rozdílu mezi stěžovatelem již uhrazenou částkou 153 670,80 Kč na základě původního rozsudku odvolacího soudu a částkou 311 971 Kč, přiznanou vedlejší účastnici nalézacím soudem (viz řízení sp. zn. 210 EX 61/19, vedené soudní exekutorkou Mgr. Marií Mynaříkovou, Exekutorský úřad Blansko), je zřejmé, že zásah do majetkové sféry stěžovatele napadeným rozhodnutím není hypotetický a Ústavní soud jej shledává nepřipustným, neboť za současné situace je na stěžovateli vymáhána pohledávka, jejíž důvodnost dosud v žádném soudním řízení (ať už trestním či civilním) nebyla postavena na jisto. Stěžovatel byl v důsledku napadeného usnesení nepřiměřeně zkrácen na svém subjektivním právu na řádné posouzení důvodnosti nároku vedlejší účastnice vůči němu, zmíněná exekuce je tak vedena na základě nezpůsobilého exekučního titulu.

VI. Závěr

16. Odvolací soud neposkytl stěžovateli v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny náležitou soudní ochranu jeho vlastnickému právu podle čl. 11 odst. 1 Listiny, ponechal-li v platnosti exekuční titul, jehož správnost zároveň zpochybnil; skutečnost, že odvolací soud rozhodoval jako trestní

soud o adhezním výroku po již pravomocném skončení trestního stíhání, jej nezbavuje povinnosti poskytovat ochranu subjektivním právům účastníků řízení.

17. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů po projednání věci mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 12. května 2020

Jan Filip
předseda senátu